

ТРЕТМАНОТ НА ОПЕРАТИВНИОТ РИЗИК ВО МАКЕДОНСКОТО БАНКАРСТВО

д-р Виолета Мацова, Деница Михајлова

Апстракт

Во услови на глобализација на финансиските услуги, појава на бројни и разновидни финансиски производи, како и широката примена на информатичката технологија во банкарското работење, ризичниот профил на банките станува сè поразновиден и покомплексен. Имено, покрај кредитниот и пазарниот ризик, меѓународната регулатива преточена во Базелската спогодба за капитал воведува уште еден ризик кој треба да се земе предвид при пресметката на адекватноста на капиталот, како мерка за минимално потребниот капитал што една банка би требала да го има за да обезбеди непречено работење. Станува збор за оперативниот ризик кој во основа претставува ризик од загуба што може да настане поради нестручност, невнимателност или несоодветност на лица, слабост на интерните процеси или системи во една банка, како и надворешни настани во банката.

Прифаќањето на барањата на Базел 2 од страна на македонските банки, како и заложбата на НБРМ за неговата примена, преку бројните законски дополнени кои се направени за таа цел ги поттикнува македонските банки (особено оние поголемите) да подготват сеопфатни стратегии и политики за управување на оперативниот ризик, негова идентификација и мерење, како и респектирање на истиот при пресметка на ризичноста на сопствената актива и соодветната пресметка на адекватноста на капиталот.

Во таа насока трудот има за цел да ги презентира основните законски заложби на Централната банка на РМ за респектирање и пресметка на оперативниот ризик, како и третманот што оперативниот ризик го има кај одделните македонски банки со посебен осврт на трите најголеми банки во македонскиот банкарски сектор.

Клучни зборови: *оперативен ризик, адекватност на капиталот, ризично пондерирана актива, Базел 2.*

THE TREATMENT OF THE OPERATIONAL RISK IN MACEDONIAN BANKING SECTOR

Violeta Madzova PhD, Denica Mihajlova

Abstract

In terms of globalization of financial services, the emergence of numerous and diverse financial products, and wide use of information technology in banking operations, risk profile of banks is becoming more diverse and more complex. Besides the credit risk and market risk, international regulations translated into Basel Accord on capital introduces another risk that must have been taken into account in the calculation of capital adequacy as a measure of the minimum capital requirement, that a bank should have to ensure smooth operation. It is operational risk, which basically is the risk of loss that may arise due to incompetence, negligence or inadequacy of persons, failure of internal processes or systems in a bank, as well as external events outside the Bank.

Accepting the requirements of Basel 2 by Macedonian banks and the Central Bank efforts for its implementation, through numerous legal supplement which are supplied for this purpose, encouraged Macedonian banks (especially the major ones) to develop comprehensive strategies and policies management of operational risk, its identification and measurement, as well the respect of the same when calculating the risk of their own assets and the corresponding calculation of the capital adequacy.

In that direction, paper aims to present the basic legal commitment of the Central Bank of the Republic of Macedonia respect and calculation of the operational risk and the treatment of the operational risk in the separate Macedonian banks, with special focus of the three largest banks in Macedonian banking sector.

Key words: *operational risk, capital adequacy, risk-weighted assets, Basel 2.*

Вовед

Со сè поголемата примена на информатичката технологија од страна на банките значајно се зголеми ефикасноста на нивното работење, но во исто време претставува и причина за зголемување на ризичноста на банките – ризичност која често не може на време да се идентификува и отстрани, а може да предизвика загуби од несогледливи размери. Имено, употребата на високоавтоматизирана технологија може да предизвика претворање на ризикот од грешки при рачна обработка на податоците во ризик од грешки во системот, која може да биде намерна или ненамерна, од страна

на одредени лица или поради несовршености на софтверските решенија на внатрешниот систем или поради користењето услуги од надворешни лица и учеството во системи на порамнување кои го ублажуваат присуството на одредени ризици, но во исто време можат да предизвикаат појава на нови ризици за банките. Сите овие ризици претставуваат составен дел на оперативниот ризик и треба да бидат вклучени во процесот на управување со овој ризик. Со појавата на новите активности и технологии, поголем акцент се става на воспоставувањето сеопфатен процес на управување со оперативниот ризик, на начин на кој тоа се прави за кредитниот и пазарниот ризик. Растечкиот број загуби од оперативниот ризик придонесоа кон тоа банките и супервизорите да почнат да посветуваат поголемо внимание на овој ризик и да го вклучат во целокупниот систем за управување со ризиците.

Во таа смисла националните регулаторни тела подготвуваат законска рамка за управување со оперативниот ризик, која во најголем број случаи се базира на меѓународните базелски стандарди, а деловните банки градат соодветен систем за управување со истиот. Системот за управување со оперативниот ризик воспоставен и прифатен од страна на одделна банка зависи од голем број фактори, вклучувајќи ја и големината на банката и природата и карактеристиките на активностите што ги врши. И покрај овие разлики, како основни елементи за ефикасно управување со оперативниот ризик на секоја банка се: воспоставување култура за разбирање на оперативниот ризик, јасна поделба на надлежностите на органите на банката и ефикасна внатрешна контрола на управувањето со оперативниот ризик.

Суштина и специфичност на оперативниот ризик

Историски гледано, оперативниот ризик е присутен во работењето на банките од почеток на развојот на банкарската индустрија. Во основа, сите загуби настанати како резултат на грешки, измами, крајби или други слични непредвидени настани, банките ги третираше како трошок од нивното работење и како настани коишто единствено треба да се спречат со воспоставување соодветен систем на внатрешна контрола. Ваквиот пристап давал ограничени можности за предвидување и спречување големи загуби кај банките кои сè повеќе ги прифаќале новите финансиски инструменти и современите информатички алатки. Според Базелскиот комитет за ефикасна банкарска супервизија, оперативниот ризик е ризик од загуба поради несоодветни лица, несоодветни или слаби интерни процеси и системи или надворешни настани. Генерално овие загуби се прошируваат на следниве настани коишто претставуваат изложеност на оперативен ризик:

- **Внатрешна измама** (намерно погрешно известување во врска со одделни позиции, кражби од страна на вработените, тргување на вработените за своја сметка, злоупотреба на службена должност);
- **Надворешна измама** (кражба, проневера, хакерство);
- **Работни практики и сигурност на работното место** (плаќање отштети на вработените, прекршување на законските стандарди за здравствена и социјална заштита и сигурност на работното место);
- **Клиенти, производи и деловни практики** (злоупотреба на личните податоци на клиентот, несоодветно тргување за сметка на банката, перење пари, прекршување на договорните обврски);
- **Оштетување на основните средства** (тероризам, вандализам, земјотреси, пожари, поплави);
- **Прекин на деловните процеси и системски грешки** (грешки во софтверот и хардверот, телекомуникациски проблеми, застарување на средствата);
- **Извршување, испорака и управување со процеси** (грешки при внесот на податоците, грешки кај обезбедувањето, нецелосна правна документација, неавторизиран пристап до сметки, спорови со трети страни).

Оперативниот ризик и капитална спогодба базел 2

Базелскиот комитет за банкарска супервизија во рамките на Капиталната спогодба (Базел 2) за првпат го зема предвид оперативниот ризик при оценка на адекватноста на капиталот (покрај кредитниот и пазарниот ризик применети уште во основната и дополнителната варијаната на Базел 1). Така, покрај кредитниот и пазарниот ризик, банките се должни да издвојуваат и соодветен износ на капитал за покривање на оперативниот ризик.

Притоа Капиталната спогодба-Базел 2 нуди и три пристапи коишто можат да се користат при утврдување на потребниот капитал за покривање на оперативниот ризик:

- Пристап на базичен индикатор (Basic Indicator Approach);
- Стандардизиран пристап (Standardised Approach);
- Пристап на напредно мерење (Advanced Measurement Approach).

Разликите помеѓу трите пристапи се во нивната сложеност и можност за примена. Пристапот на базичен индикатор е едноставен пристап којшто може многу брзо да се воведо во системите на банките за утврдување на адекватноста на капиталот. Од друга страна, пристапот на напредно мерење се заснова на користење интерни модели за утврдување на потребниот

износ капитал за покривање на оперативниот ризик. Примената на овој пристап бара напредни системи за идентификување, следење и контрола на оперативниот ризик и е соодветен за големите и сложени, меѓународно активни банки или банкарски групи. Примената на кој било од овие три пристапи зависи од подготвеноста на секоја банка да ги исполни критериумите дефинирани во Спогодбата, како и од националната регулатива за утврдување на адекватноста на капиталот. Имено, Спогодбата му дава дискреционо право на секој национален супервизор да ги пропише пристапите коишто ќе можат да ги применуваат банките во земјата. Националниот супервизор ја носи оваа одлука во зависност од карактеристиките и природата на банкарскиот систем во неговата земја. Оттука, националниот супервизор може да дозволи примена на сите или само на неколку пристапи во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик.

Пристап на базичен индикатор

Согласно со пристапот на базичен индикатор, банката го утврдува потребниот капитал за покривање на оперативниот ризик како тригодишен просек на производот меѓу бруто-приходот и фиксниот процент - алфа (α), или:

$$K_{\text{БИ}} = \frac{[\sum(BP_{1..n} \times \alpha)]}{n}$$
, каде што α - 15%, утврден од страна на Базелскиот комитет

Бруто-приходот претставува збир на нето каматниот приход и нето некаматните приходи, утврдени согласно со сметководствената рамка којашто се применува во секоја земја. Спогодбата не предвидува посебни критериуми коишто треба да ги исполнат банките за да можат да го применуваат овој пристап за утврдување на потребниот капитал за покривање на оперативниот ризик.

Стандардизиран пристап

Кај стандардизираниот пристап како основа за утврдување на потребниот капитал за покривање на оперативниот ризик, исто така, се користи бруто-приходот утврден согласно со дефиницијата којашто се применува кај пристапот на базичен индикатор. Најзначајната разлика во однос на пристапот на базичен индикатор е во обврската за банката да го подели своето работење во осум деловни линии и за секоја линија да го утврди бруто-приходот којшто ѝ припаѓа на таа линија. Во продолжение е даден преглед на активностите коишто согласно со Спогодбата можат да

бидат вклучени во 8 одделни деловни линии: финансирање на правни лица, тргување и продажба, банкарство на мало, комерцијално банкарство, платен промет и порамнување, услуги како агент, управување со средствата и брокерски услуги на мало.

По извршената поделба на активностите во утврдените осум деловни линии, банката е должна да воспостави систем којшто ќе овозможи разграничување на остварениот бруто-приход по деловни линии. Врз основа на утврдениот бруто-приход за секоја одделна деловна линија, банката го утврдува потребниот капитал за покривање на оперативниот ризик со примена на следнава формула:

$$K_{СП} = \frac{\{\sum_{1-3} [\sum (B_{П1-8} \times \beta_{1-8}), 0]\}}{3}$$
, каде што β_{1-8} е фиксен процент утврден од страна на Базелскиот комитет за секоја одделна деловна линија со кој потребниот капитал се поврзува со нивото на бруто-приход остварен во таа деловна линија и тоа:

Деловна линија	β
Финансирање правни лица	18%
Тргување и продажба	18%
Банкарство на мало	12%
Комерцијално банкарство	15%
Платен промет и порамнување	18%
Услуги како агент	15%
Управување со средствата	12%
Брокерски услуги на мало	12%

Според тоа, потребниот капитал претставува тригодишен просек на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик којшто произлегува од секоја деловна линија. Доколку банката утврди негативен потребен капитал за некоја деловна линија, како резултат на негативниот бруто-приход од таа деловна линија може да го покрие тој негативен износ со позитивниот потребен капитал (позитивниот бруто-приход) остварен кај другите деловни линии во таа година.

Пристап на напредно мерење

Со воведувањето на пристапот на напредно мерење, Базелскиот комитет дава можност потребното ниво на капитал за покривање на оперативниот ризик да се утврдува со користење интерен модел за мерење на оперативниот ризик. Банката што го применува овој пристап развива интерен модел за утврдување на потребното ниво на капитал, врз основа

на сопственото искуство со деловни линии. Овој модел треба да овозможи утврдување на очекуваните и неочекуваните загуби коишто банката може да ги оствари како последица на изложеноста на оперативен ризик. Збирот на капиталот потребен за покривање на очекуваните и неочекуваните загуби го дава вкупниот капитал којшто банката треба да го издвои заради покривање на оперативниот ризик. Банката може да издвои потребен износ на капитал само за покривање на неочекуваните загуби, доколку може да покаже дека очекуваните загуби се соодветно покриени на друг начин (пр. издвојување посебна резерва за одреден вид ризични настани, соодветно вклучување на можноста од измама или кражба во цената по која банката нуди одредени производи и слично). Очекуваните загуби се определуваат врз основа на просечниот износ на загуби на банката во точно определен минат период. Неочекуваните загуби ги вклучуваат загубите остварени врз основа на ризични настани коишто ретко се случуваат во практиката, но се со висок износ (lowfrequency/highseverity).

За добивање на потребната согласност, банката треба да исполни три вида критериуми/стандарди: генерални, квалитативни и квантитативни, коишто се пропишани со Спогодбата.

Оперативниот ризик во македонскиот банкарски сектор

Оперативниот ризик е целосно прифатен како значаен ризик во работењето на банките на Република Македонија и оттаму неговото идентификување, мерење, следење и контрола е определено со регулативата издадена на НБРМ од која позначајни се: Одлуката за управување со ризиците („Службен весник на РМ“ бр. 42/2011), како и измената и дополнувањето на оваа Одлука („Службен весник на Република Македонија“ бр. 165/12) и Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/2012).

Имено, согласно со *Одлуката за управување со ризици*, за првпат се пропишани принципи начини и постапки, како и потребни организациски приспособувања за управување со кредитниот ризик на банките во РМ.

Притоа како основни барања и принципи за управување на оперативниот ризик се наведуваат:

1. Обврска секоја банка да воспостави систем за управување со оперативниот ризик на кој е изложена или на кој може да биде изложена.
2. Обврска за воспоставување на Политиката за управување со оперативниот ризик која треба да содржи најмалку дефинирање на сите видови оперативни ризици, начин на идентификување, оцена,

следење и контрола или намалување на оперативниот ризик; опфат на податоците и информациите коишто се дел од информативниот систем, како и јасно дефинирани одговорности за управување со оперативниот ризик;

3. Обврска за воспоставување на информативен систем на секоја банка за да се обезбеди изготвување извештаи за вкупниот број трансакции во платниот промет, за висината на загубите од изложеноста на оперативен ризик во определен временски, за настаните коишто претставуваат изложеност на оперативен ризик поделени според нивниот вид, за сигурносните инциденти и остварените загуби како резултат на тие инциденти и сл.
4. Обврска на банките да воспостават систем за следење и евидентирање на бројот, големината и други соодветни податоци за значителните загуби коишто настанале како последица на оперативниот ризик.
5. Обврска за органите на управување на банката (управниот одбор, одборот за управување со ризиците и надзорниот одбор) да добиваат извештаи и за изложеноста на оперативниот ризик по одделни деловни линии, организациски делови, групи трансакции, ризични настани и слично, кои пак се должни да одлучуваат за преземање дополнителни мерки за покривање/намалување на оперативниот ризик.
6. Обврска на секоја банка за потребите на управувањето со оперативниот ризик да донесе интерни акти коишто се однесуваат на различни аспекти од управувањето со оперативниот ризик.

Со Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, пак, се предвидува пресметување на адекватноста на капиталот преку респектирање на изложеноста на капиталот на трите ризици (прифатени во Базел 2): кредитниот, пазарниот и оперативниот ризик. Во таа смисла, имајќи ги предвид карактеристиките на банкарскиот систем на Република Македонија, Народната банка се одлучи за постепена примена на оваа Базелска спогодба. Согласно со овие измени и дополнувања, банките се обврзани да го утврдат потребното ниво капитал за покривање на оперативниот ризик преку примена на еден од двата понудени пристапи: **пристап на базичен индикатор и стандардизиран пристап.**

Капиталните барања за покривање на пазарниот ризик – базичен индикатор

Базичниот индикатор претставува збир на следниве позитивни и негативни позиции, остварени како резултат на редовното работење на банката: приходи од камата, расходи од камата, приходи од дивиденда,

приходи од провизии и надомести, расходи од провизии и надомести, приходи и расходи од позиции коишто се дел од портфолиото за тргување, приходи и расходи врз основа на курсни разлики, реализирани приходи и расходи од позиции коишто не се мерат по објективната вредност преку билансот на успех, приходи и расходи од позиции за заштита на вредноста на другите позиции и останати оперативни приходи.

Базичниот индикатор се пресметува на годишна основа за периодот што завршува на крајот од финансиската година. Согласно со овој пристап банките се обврзани да издвојат капитал потребен за покривање на оперативниот ризик во висина на 15% од просечниот износ на позитивните износи на базичниот индикатор (сума на определени приходи и расходи од редовното работење) остварени во последните три години од работењето на банката.

Капиталните барања за покривање на пазарниот ризик – стандардизиран пристап

Овој пристап е еден вид на дополнување на пристапот на базичен индикатор, бидејќи бара од банките утврдување на базичниот индикатор за осум деловни линии во кои банките се должни да ги распоредат своите финансиски активности.

Притоа, за секоја деловна линија е утврден соодветен пондер, односно бета-фактор (кај стандардизираниот пристап се движи од 12% - 18%, додека во пристапот на базичен индикатор, овој пондер е еднаков на 15%), а вкупниот капитал потребен за покривање на оперативниот ризик се пресметува како просек од простиот збир на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик кој произлегува од секоја одделна деловна линија, во секоја од последните три години. Трите големи банки ја известија Народната банка дека ќе го применуваат стандардизираниот пристап при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик.

Согласно оваа Одлука, од 1 јули 2012 година се започна со примена методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, што значи значаен чекор напред во усвојувањето и примената на меѓународните капитални стандарди од првиот столб на новата капитална спогодба (Базел 2).

Притоа околу две третини од капиталните барања за покривање на оперативниот ризик се утврдени со користење на **стандардизираниот пристап**, којшто го применуваат трите најголеми банки. Преостанатите 13 банки го утврдуваат капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик со примена на **пристапот на базичен индикатор**, којшто е

генерално поконзервативен и подразбира повисоки износи на капитални барања.

На 31 декември 2012 година, капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик се утврди на нивото од 2,258 милиони денари, што е повеќе за 738 милиони денари во споредба со ослободениот капитал потребен за покривање на кредитниот и валутниот ризик. Имено, според годишните извештаи за банкарскиот систем на Република Македонија на НБРМ, капиталните барања за покривање на кредитниот ризик во 2012 година се намалени за 3,8% во однос на претходната година, а капиталните барања за покривање на валутниот ризик (како најизразен пазарен ризик кај нас) се намалени за повеќе од половина (-55%). Сепак, поради воведувањето на дополнителни капитални барања за покривање на оперативниот ризик (кој е околу осум пати помал од кредитниот, а тројно поголем од валутниот ризик за претходната 2012 година), вкупните капитални барања се зголемуваат за 3,7% во однос на оние во 2011 година (кога не постоеше законска одредба за одвојување на капитал за покривање на оперативниот ризик).

Табела 1. Капитални барања за покривање на одделни ризици

Опис	12.2008	12.2009	12.2010	12.2011	9.2012*		12.2012	Промена во 2012 година	
					Стара Одлука	Нова Одлука		Во милиони денари	Во %
					Капитални барања за кредитен ризик	15.814		16.214	17.527
Капитални барања за оперативен ризик	/	/	/	/	/	2.197	2.258	2.258	/
Капитални барања за валутен ризик	975	939	1.203	1.465	1.306	607	658	-807	-55,1%
Вкупни капитални барања	16.789	17.153	18.730	20.061	20.818	20.777	20.799	738	3,7%
Вишок капитал над капиталните барања	17.123	17.962	19.053	22.006	23.493	23.534	23.704	1.698	7,7%
Сопствени средства	33.912	35.115	37.784	42.066	44.311	44.311	44.503	2.436	5,8%

Извор: НБРМ- Годишен извештај за банкарскиот систем на РМ во 2012 г.

Управување на оперативниот ризик кај македонските банки (со посебен осврт на трите големи банки)

Имајќи ги предвид законските обврски за управувањето на оперативниот ризик и негово респектирање при пресметката на адекватноста на капиталот, банките во Република Македонија, особено трите големи банки во текот на 2012 година воспоставија рамка за управување со оперативен ризик која се базира на стратегија, политика и методологија, соодветна организациска структура и воспоставен процес за управување со овој ризик. Тоа овозможи во рамките на различните процеси во овие банки да се идентификуваат ризиците кои произлегуваат од овие процеси, нивно мерење и преземање на корективни акции со цел да се избегне потенцијалниот негативен ефект врз финансискиот резултат и капиталната позиција на споменатите банки.

Генерално, идентификувањето и мерењето на оперативниот ризик, банките го вршат преку анализа на прибраните податоци за настани кои предизвикале или може да предизвикаат штета, анализа на клучните показатели за ризик на секоја од банките, примена на метод на самооценување преку квалитативен пристап, како и анализа на надворешни податоци за загуби кај други банки.

Исто така, овие банки континуирано работат на:

- Следење на усогласеноста на работењето на банката со законската регулатива и со супервизорските стандарди;
- Следење и навремено преземање соодветни мерки за санирање на нарушувањата на информативниот систем;
- Преземање мерки за елиминирање на оперативниот ризикот од работење со банкарски картички;
- Следење и преземање мерки за елиминирање на оперативниот ризик, пред сè на загубите од елементарни непогоди, кражби, оштетувања на имот и сл.;

Конкретно, секоја од банките бележи соодветни специфики во управувањето на оперативниот ризик. Така ефективното управување со оперативниот ризик во **НБГ - Стопанска банка АД Скопје** се врши со помош на софтверско решение на групацијата за управување со оперативниот ризик (АлгоОпВар). Овој софтвер овозможува ефикасно управување со оперативниот ризик, подобра прегледност на изложеноста на Банката на оперативен ризик, висок квалитет на процесот на следење и евидентирање на остварените загуби, како и ефективно иницирање и следење на плановите за активности. За време на годишната контрола на ризикот и самооценување, спроведена во 2012 година, ревидирани се

внатрешните процеси на Банката и придружните можни настани на загуби, евидентирани се загубите со цел да се ублажи изложеноста на Банката на овој ризик. Секторот за управување со ризици го контролираше овој процес, со што се овозможи подобар увид при идентификување на причината и влијанието на одреден можен или остварен случај на загуба, при што се гарантира дека рамката за управување со оперативниот ризик е ефективна, соодветна и имплементирана со интегритет. Исто така, Банката навремено ги спроведе регулаторните барања кои се базираат на стандардизираниот пристап за кредитниот ризик и обврската за обезбедување на капитал за покривање на оперативниот ризик. Сопствените средства (регулаторниот капитал) на СБ заклучно со 31 декември 2012 година изнесуваше 170,2 милиони ЕУР, од кои 131,4 милиони ЕУР се однесуваат на основниот капитал (Тиер 1) и 38,8 милиони ЕУР на дополнителниот капитал (Тиер 2). Иако не постои значајна промена во нивото на регулаторниот капитал, сепак може да се забележи подобрена квалитативна структура на капиталот преку зголемувањето на Тиер 1.

Во периодот јануари-декември 2012 година, **Комерцијална банка АД Скопје** активно работи на воспоставување на рамка на управување на оперативниот ризик, како и организационо подобрување за успешно управување со овој ризик. Иако Банката нема значителна изложеност на оперативен ризик, во септември 2012 година е откриен настан кој може да предизвика материјална штета за Банката. Регистрирани се настани кои предизвикале или можеле да предизвикаат штети и загуби и тоа: злоупотреба од вработен во една од филијалите во земјата, при што е констатирана материјална штета која е товар на Банката сè додека не се наплати од сторителот, рекламирани трансакции од злоупотреба на картички, кои во најголем дел се на товар на Банката, оштетување на физички средства, каде што е остварен надомест од околу 67%, други материјално незначајни настани.

Во случајот на **НЛБ - Тутунска банка АД Скопје**, во 2012 година активно се следени и евидентирани штетните настани од областа на оперативните ризици и за истите се изготвени извештаи кои се презентирани до органите на Банката (Одбор за ризик и Комисија за оперативни ризици) и до НЛБ – Љубљана Словенија. Исто така, спроведена е повторна идентификација и анализа на оперативните ризици за поголемиот дел од процесите во Банката. Врз основа на спроведената анализа на оперативните ризици, збирниот ризичен профил на Банката е Ц (А и Б - ризици на кои мора да се преземат мерки со кои истите ќе се намалат; Ц - ризик на кој може да се реагира, но најчесто се применува метод на следење) и истиот не отстапува од целиниот профил. Банката

настојува да ги намалува ризиците со повисок ризичен приоритет (А и Б). Во текот на 2012 година капиталната адекватност на Банката се одржува на нивото од над 12,0%. Од 30 септември 2012 година Банката пресметува и издвојува резервации за оперативни ризици. Во март, согласно со Одлуката на Собрание на акционери на Банката, добивката остварена во 2011 година е распределена во резервниот фонд на Банката. Со тоа сопствените средства на Банката се зголемија на 6.693,7 мил. МКД (2011: 6.058,3 мил. МКД) што придонесе за зголемување и на коефициентот на капиталната адекватност на 14,78% (2011: 13,48%).

Анализирајќи ја пресметката на адекватноста на капиталот со вклучен оперативен ризик кај овие три банки може да се забележи следново:

Иако кредитниот ризик останува доминантен ризик и претставува главна основа за пресметување на адекватноста на капиталот, сепак капиталот за покривање на оперативниот ризик (кој за првпат се пресметува во 2012 година) е неколку пати поголем отколку капиталот за покривање на валутниот ризик (кој исто така претставува ризик за кој се коригира капиталот) (табела 2).

Табела 2. Стапката на адекватноста на капиталот - состојба за 2011 и 2012 г.

ОПИС	Комерцијална банка (000 денари)		Стопанска банка (000 денари)		Тутунска банка (000 денари)	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Кредитен ризик						
Активна пондерирана според кредитниот ризик стандардизиран пристап	59.054.200	57.772.293	51.801.398	45.085.849	42.386.313	39.838.617
Капитал потребен за покривање на кредитниот ризик	4.724.336	4.621.723	4.144.112	3.606.868	3.390.905	3.187.089
Валутен ризик						
Капитал потребен за покривање на валутниот ризик	180.379	161.828	604.621	198.117	204.393	35.382
Активна пондерирана според валутниот ризик	2.294358	2.022.851	7.557.758	2.476.462	2.554.91	442.273
Оперативен ризик						
Капитал потребен за покривање на оперативниот ризик стандардизиран пристап	/	604.795	/	503.750	/	398.666

Активa пондерирана според оперативниот ризик	/	7.559.934	/	6,296,869	/	4,983,32
АКТИВА						
ПОНДЕРИРАНА СПОРЕД РИЗИЦИ	61.308.938	67.355.078	59.359.156	53,859,180	44,941,222	45,264,213
Капитал потребен за покривање на ризиците	4.904.715	5.388.406	4.748.732	4,308,734	3,595,298	3,621,137
АДЕКВАТНОСТ НА КАПИТАЛОТ	13.49%	13.21%	17,64%	19.43%	13.48%	14.78%

Извор: Изработено од авторите врз основа на финансиски извештаи од трите банки за 2011 и 2012 година

- Активата пондерирана за кредитен ризик и сразмерно на тоа капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик во 2012 година кај сите три банки бележат намалување во однос на 2011 (со тоа што тоа е најмногу изразено кај Стопанска банка, а најмалку кај Комерцијална банка). Ова секако е микс на повеќе причини како што се: зголемена рестриktivност на кредитна политика, намален обем на кредитирање или подобрување на ризичноста на кредитното портфолио.
- Намалено е значењето на валутниот ризик и со тоа износот на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик. Имено, само кај Комерцијална банка има намалување на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик од околу 20%, додека кај другите две големи банки намалувањето е двојно односно за повеќе од пет пати во случајот со Тутунска Банка.
- Иако во 2012 година постои значително намалување на потребниот капитал за покривање на кредитниот и валутниот ризик во однос на 2011 година, сепак поради потребата од покривање на оперативниот ризик вкупниот капитал потребен за покривање на трите ризика се движи на нивото од претходната година и дури во една од големите банки е зголемен.

Заклучок

Оперативниот ризик е целосно прифатен како значаен ризик во работењето на банките на Република Македонија и оттаму неговото идентификување, мерење, следење и контрола е определено со регулативата издадена на НБРМ.

Согласно со одлуката за управување со ризиците на кои банките во Република Македонија се изложени во своето работење, утврден е третманот на оперативниот ризик според која македонските банки се

должни да воспостават систем за управување со оперативниот ризик, да воспостават и да применуваат политика и процедури за управување со оперативниот ризик, да вршат тековна анализа на значителните загуби кои настанале како последица на оперативниот ризик, како и да воспостават систем за редовно известување на органите на управување на банките за значителните загуби настанати како последица на изложеноста на оперативниот ризик.

Од втората половина на 2012 година, македонските банки започнаа со примена на новата методологија за утврдување на адекватноста на капиталот, што значи воедно и вклучување на оперативниот ризик како мерка на ризичност на капиталот. Прифаќајќи етапна примена на Базел 2 се започна со примена на мерење и пресметка на оперативниот ризик по пристапот на **базичен индикатор** и **стандардизиран пристап**. Притоа околу две третини од капиталните барања за покривање на оперативниот ризик се утврдени со користење на **стандардизираниот пристап**, којшто го применуваат трите најголеми банки. Преостанатите 13 банки го утврдуваат капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик со примена на **пристапот на базичен индикатор**, којшто е генерално поконзервативен и подразбира повисоки износи на капитални барања.

Литература

http://www.nbrm.mk/WBStorage/Files/Regulativa_Cirkular_10_Operativen_rizik.pdf

<http://www.kb.com.mk/Handlers/GetResource.ashx?id=62af5e14-4850-4060-9eeb-76b93a669118>

<http://www.kb.com.mk/Handlers/GetResource.ashx?id=239&type=r>

<http://www.kb.com.mk/Handlers/GetResource.ashx?id=64ee86cb-14b3-47d8-8388-4ceae26b2bcd><http://www.nlbtb.com.mk/upload/pdf/2013%20GS3.pdf>

<http://www.stb.com.mk/content/Pdf/Tocka%208%20%20SB%20Godishen%20izveshtaj%202012.pdf>

НБРМ:Извештај за банкарскиот систем и банкарската супервизија во Република Македонија во 2012 година, април 2013 г.

Strengthening the Resilience of the Banking Sector (Basel Committee 189)

Одлука за управување со ризиците („Службен весник на РМ“ бр. 42/2011)

Одлука за измената и дополнувањата на оваа Одлука за управување со ризиците („Службен весник на Република Македонија“ бр. 165/12)

Одлука за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/2012)